

Vrijheid

Overweging 5 mei 2013 – Harris Brautigam

*“... Die speelse en onopvallende Goddelijke hand die ...
af en toe een gootje graaft, een deur op een kier zet
om ons weer eens goed en helder voor ogen te stellen
'hoe wij zouden moeten leven'!
Het blijft een kwestie van 'Wij'! ...”*

Eerste lezing: Esther (aanvulling A: 11.2)

Tweede lezing: Vervolg Esther: 4.13-17

Welkom

Het is vandaag 'Bevrijdingsdag'! Het is onmogelijk en volkomen onjuist om daaraan voorbij te zien. Voor mij is vandaag, precies 68 jaar geleden en bijna op precies dezelfde tijdstip als nu, die Bevrijdingsdag begonnen. Ik hoorde toen dat de Duitsers zich hadden overgegeven. De oorlog was afgelopen.

Iedereen had vanaf toen zijn 'bevrijdingsverhaal'. In het Groene Licht van Pinksteren zal iets van mijn Bevrijdingsdag geplaatst worden.

Ik beperk me nu tot het verhaal van Esther. Ook een bevrijdingsverhaal. Met een bedenkelijk kantje.

De Joden vieren die bevrijding met hun jaarlijks terugkerend Poerimfeest.

Het is een bevrijdingsverhaal geworden met vele kanten, maar één daarvan licht ik vandaag er uit: hoe gaan we om met vrijheid.

Moge ons samenzijn tot zegen zijn!

Overweging

“Het boek Esther zou een draaiboek voor een lange TV serie kunnen zijn. Elke aflevering zou zinderen van de spanning. Intriges: vrouwenhandel, vrouwenemancipatie, list en bedrog, geweld en wraak, moord en doodslag, noem maar op, het is allemaal volop aanwezig. Een wonderlijk boek.

Eerste aflevering

Koning Xerxes – in de bijbel Ahasverus genaamd – heeft met rijksgroten een wild feestje en roept zijn vrouw uit het vrouwenverblijf op om zich aan al die licht bezopen maatjes te vertonen in haar naakte schoonheid.

Ze vertikt het om die geile mannen terwille te zijn en komt niet!

Gevolg: de koning is zeer boos, en zijn vrouw is koningin-af. Hij geeft zijn dienaren meteen opdracht om van uit zijn hele rijk nieuwe, en vooral heel mooie meisjes te verzamelen, waaruit hij dan een nieuwe koningin zal kiezen.

Dit gebeurt en de jonge meisjes worden in de vrouwenvertrekken opgepoetst en mooi gemaakt om aan de koning voor een nachtje op proef aangeboden te worden.

Eén van die meisjes is Esther. Een Joods weesmeisje. Haar oom en stiefvader Mordochai, ook van Joodse komaf, heeft haar afgestaan, maar houdt wel zo goed mogelijk een oogje in het zeil. Hij geeft haar het advies te verzwijgen dat ze Joodse is.

Esther wordt een jaar lang getraind, schoon gemaakt en opgeleid voordat ze een nachtje bij de koning mag doorbrengen.

Ze doet dat zo goed dat de koning helemaal gek van haar is, ze mag elke nacht terugkomen en hij maakt haar ook koningin.

2^e deel: Je ziet het voor je.

Oom Mordochai houdt alles in de gaten in de stadpoort. Maar hij haalt zich de woede op de hals van Haman, de 1e minister van de koning, omdat hij weigert voor hem te knielen. En als die man dan nog ontdekt dat Mordochai een Jood is speelt hij het bij de koning klaar dat hij alle Joden mag uitmoorden. Hij hanteert daarbij het argument dat het een vreemd volk is met eigen wetten en tradities, dus niet te vertrouwen. Ze moeten uitgeroeid worden.

Waar en wanneer hebben wij dit soort argumenten meer gehoord?

Mordochai komt er achter en spoort Esther aan om bij de koning genade te vragen.

3e deel, als intermezzo:

Mordochai had ontdekt dat er een samenzwering tegen de koning gesmeed werd en heeft dit bij de bevoegde instanties aangekaart, zodat de schuldigen bestraft konden worden. De koning is daarom erg blij met Mordochai.

Deze dringt er bij Esther op aan voor de Joden te bemiddelen bij de koning. Maar die durft niet, want ze is al een maand niet uit de harem gehaald voor een nachtje bij de koning. En als je zomaar ongevraagd binnenkomt kon dat wel eens de kop kosten.

Dan stelt ze een voorwaarde: het hele volk moet drie dagen vasten, zij zal het ook doen, en dan gaat ze naar de koning. Kome wat komt.

De koning reikt haar de scepter als teken van genade en vraagt wat er is.

4e deel:

Esther zegt het niet meteen, maar nodigt de koning in haar paleis uit en wil dat ook Haman, de eerste minister ook komt eten.

Zo geschiedde. Heel gezellig allemaal. En de koning vraagt aan zijn geliefde of ze nu wil vertellen wat er aan de hand is. En Esther, ook niet gek, houdt nog een potje op het vuur, en vraagt de koning wat hij zou doen met de burger die zijn leven heeft gespaard. En zijne majesteit vraagt aan Haman: wat zou jij met zo iemand doen. En die weet het antwoord, want hij denkt dat de koningin hem op het oog heeft, hij zegt: "Die man moet op een paard door de stad geleid worden in een goud gewaad met eretekenen, en de hoogste ambtenaar moet voor hem uit lopen en roepen: "Zo worden goede burgers door onze koning geëerd"!

Haman denkt dat het over hem gaat, maar als de koning aan Esther vraagt wie de man is, dan noemt ze haar oom Mordochai, ze roept daarbij in herinnering dat hij die samenzwering tegen de koning ontdekte. En nu mag de eerste minister zijn aartsvijand zo begeleiden.

De eerste wraak is zoet.

5e deel:

Bij de tweede maaltijd vraagt de koning weer wat Esther wilde vragen. En dan vertelt ze hem dat haar volk met vernietiging bedreigd wordt, en dat Haman daar achter zit. Met deze onthulling haalt hij zijn eigen doodsvonnis op zijn nek. Hij wordt opgehangen aan de paal die hij eerst voor Mordochai bestemd had.

6e deel:

Het joodse volk wordt gespaard en krijgt het recht wraak te nemen, en maakt heel veel slachtoffers. De bijbel noemt zelfs het getal van 75000 slachtoffers.

Wat een verhaal.

Dank zij Esther blijven de Joden voor de genocide bespaard. Maar zij richten uit wraak wel een genocide onder de landgenoten aan.

Esther is de heldin. De Joden vieren dat elk jaar nog met de Poerimfeesten. Maar wat te doen met dat gegeven van die wraak? Kon dat zomaar? Met goedkeuring van de Eeuwige?

Deze vragen, deze ontvullende vragen liggen me zwaar op de maag.

Kon dat zomaar? Waar kwam die vrijbrief om te moorden vandaan? Een massamoord als wraak door de bijbel gesanctioneerd?

Draaiboek

Ik zei het toch: het verhaal van Esther is een uitstekend draaiboek voor een 10 delige TV serie met een onthutsend einde, dat je ademloos achterlaat: wat moet ik hier in godsnaam mee?

Ik weet er geen raad mee. Ik kom niet verder dan: die vrijheid is toen misbruikt. Waarom wordt er in dat Bijbelboek geen veroordeling over uitgesproken.

Ik deed een tijdje over dat antwoord: maar gaandeweg werd me duidelijk dat ik mezelf met mijn neus op de feiten moet drukken. Anders gezegd: zelf je blijven afvragen: hoe ga je met de verkregen vrijheid verantwoord om.

Ik moest denken aan die 68 jaar terug: hoe wraak hoogtij vierde; vrouwen die een Duits vriendje hadden werden kaalgeschoren en met menie beklad; NSB'ers werden in kampen verschrikkelijk gepakt, kinderen van NSB'ers bleven lang slachtoffers van spot en hoon vanwege het gedrag van hun ouders.

Hoe langzaam, na een periode van "herrijzend Nederland", 'bestedingsbeperking', 'wederopbouw', de vrijheid werd verpakt en verkwaanseld in politieke en economische systemen die geen partners willen zijn maar elkaar bestrijden en de kwetsbare mensen uitsluiten en vertrappen.

Proces van ontmaskeren

"Vrijheid is een afspraak", zegt het herdenkingscomité. En ze heeft gelijk.

Vrijheid is geen verstart moment; geen ogenblikje waarna alles zijn gewone gang kan gaan. Vrijheid is een proces van ontmaskeren, van aanklaarten en aanklagen, van zoeken en tasten, van durven springen, van vooruit en soms achteruit, van kunnen stoppen en andere wegen ingaan. Vrijheid is niet een kwestie van "Ik" en "Zij". Maar van "Wij", zoals gisteren oud generaal Ulm bij de herdenking op De Dam zei. Dus: een kwestie van je niet uit elkaar laten spelen door bevolkingsgroepen te minachten en belachelijk te laten maken, door vluchtelingen niet illegaal te laten verklaren, maar te durven zeggen dat geen enkel mens illegaal is!

Van uit het verhaal van Esther ben ik zo in de actualiteit beland. Op het presenteerblaadje van een geweldig verhaal krijgen we iets te zien: hoe vrijheid net als toen ook nu misbruikt kan worden. Hoe verkeerd gebruik van vrijheid angst en onheil brengt: als een boemerang werkt en dus zich tegen ons keert!

Speelse hand

Het verhaal is niet overbodig. We moeten constateren dat er niet veel is veranderd. Het laat zien dat goed en fout kunnen samengaan. Maar omdat het een Bijbelverhaal is dat een thema biedt wordt ons een gegeven in handen gelegd. Met ook nog één heel belangrijk aspect:

In de wirwar van gebeurtenissen, van misvattingen, intriges en gedachten is er die speelse en onopvallende Goddelijke hand die langs ongebaande wegen af en toe een gootje graaft, een deur op een kier zet om ons weer eens goed en helder voor ogen te stellen "hoe wij zouden moeten leven"! Het blijft een kwestie van "Wij"!

Doe er je voordeel mee!

Amen

